

DEMOKRATİK EKONOMİ VE BORSA

Arş.Gör. Şevket SAYILGAN
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

GİRİŞ

Sermaye Piyasasının belki de en önemli bölümünü oluşturan Menkul Kıymetler Borsası günümüzün gelişmiş ekonomilerinin de dinamiğini oluşturmaktadır. Ayrıca Borsaların gelişmesini sağlayan (derinleşmesi sağlanmış, dış etkilerden minimum etkilenen) ekonomilerde "demokratik ekonomi" kavramında hayata geçirmiş olmaktadır.

Demokratik Ekonomi kavramından söz edilirken söylenmek istenen; nasıl siyasi anlamda demokrasiden bahsedilirken amaç herkesin eşit biçimde yönetime katılması, çoğunluğun azınlığın haklarını gözeterek yönetmesini anlıyoruz. Demokratik Ekonomide de anlatılmak istenen kalkınmanın ve gelişmenin toplumun tüm birimleri ile gerçekleştirilebileceğinin kabul edildiği bir ortamda, herkesin bu süreçte bulunabilme imkanının tanınmasıdır. Bu sağlandığı taktirdedir ki ekonomilerin sağlıklı, dengeli ve hızlı gelişimi sağlanır. Amaç için gerekli en önemli araç ise Borsalardır. Çünkü bugüne kadar ki Ekonomik Sistemlerin temel görüşleri kazananlar ve kaybedenler üzerine olmuştur. Zaten bu çelişkiyi ortadan kaldırmak veya minimize etmek Ekonomik sistemlerin hareket noktasını oluşturmuştur. Bugüne kadarki tecrübeler göstermiştir ki bu konuda en etkili araç doğru kullanıldığı taktirde Borsalar olmaktadır. Ancak bu araçların amaçla hizmet etmesi içinde Kazananlar ve Kaybedenler arasındaki farkı ortaya koyan bilginin doğru, objektif ve hızlı sirkülasyonu ile mümkündür. Çünkü artık geçmişten farklı olarak ekonomilerde bilgi güç ile eşanlamlıdır. Demokratik Ekonomi kavramında bu gücün eşit dağıtılmasıdır. Güç eşit dağıtıldığında ekonomiye katılım o oranda fazla olacak bu da gelişmenin dinamiğini oluşturacaktır.

Ayrıca siyasi anlamda demokrasi tanımını yaparken azınlığın haklarının korunmasından söz etmiştik, Demokratik Ekonomi kavramı ve onun en önemli aracı olan Borsalar için ise belirtilmesi gereken özellik şudur; mevcut ekonomik sistemlerde küçük sermaye sahibi azınlık olmakta, kaybedenler sınıfına girmek için bir neden olabilmektedir. Halbuki bu küçük sermayelerin bir araya getirilip ekonominin hizmetine sunulması sermaye birikimlerinin ihtiyaçları karşılayamadığı günümüzde çok büyük bir ihtiyaçtır. Ayrıca temel hedefimiz olan herkesin kazanması ilkimizde büyük hizmette bulunmaktadır. İşte bu sırada da borsa demokratik ekonomi kavramını güçlendirecektir.

A- Borsanın doğuşu, önemi

İşte böylesine toplumun makro dengeleri ile yakından ilgili olan borsaların başlangıcı 15.16. yüzyıl da kurulan pazar ve panayırlardır. Bu pazar ve panayırlarda her türlü mal yanında kıymetli madenler, ticari senetler de alınıp satılmaya başlamıştır. Tabidir ki bugünkü anlamda Borsanın kurulması bu gelişmenin en sonunda yer alır.

Pusulanın icadı, denizciliğin ve dünya deniz ticaretinin gelişmesi, İngiltere, İtalya, Belçika, Hollanda gibi denizci ülkelerde büyük ticari merkezlerdeki faaliyetler aracılarının rolünü arttırmış, ticari senetler kredi belgelerinin doğmasına ve 15.yüzyıldan itibaren yaygınlaşan ticari senetlerin kullanılmasına ve el değiştirmesine ilişkin bazı kurallar ortaya çıkmıştır. O zamanki Hollanda'nın bugünkü Belçika'nın Brugge şehrinde bazı Yahudi aileler para ticaretini meslek haline getirmişlerdir. Hatta "borsa" deyiminin de şehirdeki Van der Burse ailesinin adından geldiğini iddia edilmiştir(1).

Avrupa'da ilk borsa 1487 tarihinde Anvers'te kurulmuş, 16.yüzyılda altın çağını yaşayan Hollanda'nın Amsterdam borsası bunun yerini almıştır. Aynı yüzyılın sonlarında ve devam eden yüzyıllarda Avrupa'nın diğer ülkelerinde de borsalar ortaya çıkmış ve bugünün büyük borsaları meydana gelmiştir. 16. yüzyıl için de Paris ve Londra; 17. yüzyılda Berlin, Basel; 18. yüzyılda Viyana, New York; 19. yüzyılda Brüksel, Roma, Milano, Madrid, İstanbul, Tokyo borsaları kurulmuştur (2).

Borsalar ilk kuruldukları devirlerde menkul kıymetlerin değiştirilmesi isteğinde bulunan kimselerin belli bir buluşma yeri yoktu. İşlemler çoğunlukla sokak ortasında yapıyordu. Daha sonraları işlemlerin hacmi daha da genişleyince bazı kahveler ve lokantalar, birkaç kişinin komisyon karşılığı olarak işlem yapmak amacı ile hazır bulunduğu yerler olmuştur. Böylece

borsa işleri ,zamanla resmi bir nitelik almış ve işlerin yönetimi düzene sokulmak için bir takım kurallar ortaya konmuştur. New York ta ilk alım satımların bir ağaç altında yapıldığı daha sonra kapalı bir yere taşınmıştır(3).

Menkul kıymet borsaları asıl karakterlerini 19.yüzyılda yatırım alanı arayan kapitalin çoğalması,anonim şirketlerin büyümesi, deniz aşırı yatırımların ve deniz ticaretinin gelişmesi sonucunda kazanmışlardır. İşlerin genişlemesiyle borsada işlem yapanlar arasında ihtisaslaşma ve meslek dayanışması artmış, birlikler kurulmuş, hile ve dolandırıcılığa çok açık olan borsanın disiplin ve yatırımların güvence altına alınması gereği devlet müdahalesini, yasal düzenleme ve teşkilatlanmayı gerektirmiştir. İhtisaslaşma sonucunda da menkul kıymet borsaları ortaya çıkmıştır.

Borsaların gelişmesi de demokrasinin, sanayinin gelişmesi gibi, sancısız olmamıştır. Dünya borsalarının geçmişine bakacak olursak birçok krizlerin yaşandığı görülecektir. En büyük krizler ise en büyük borsalarda yaşanmış dalga dalga başka ülkeleri, başka piyasaları da etkisi altına almıştır.

Örneğin 1929 krizi bir günlük bir olay değil haftalar süren ve etkilerini bütün dünya ülkelerinin ekonomilerinde hissettiren bir çözümedir. Ancak bu çözüme beraberinde Borsa kavramının Demokratik Ekonomideki yerinin daha iyi anlaşılmasını sağlarken uygulamadaki sakıncaların ve eksiklerinde giderilmesi için alınması gereken tedbirlerin ortaya konması açısından faydalı olduğuda söylenebilir. Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer özelliikte 1929 krizi ile ortaya çıkan ve bugün hala cevabı verilemeyen ; borsa krizlerinin ekonominin problemlerinin yansıdığı olaylar olduğumu yoksa problemlerin sebebimi olduğudur. Ancak şu bir gerçektir ki Borsalar ekonomiler için bir uyarı sistemi özelliği taşıdığı gibi ayrıca ekonomilerin yapısal ve konjonktürel sorunlarının fark edilebildiği bir laboratuar niteliğindedir.

1929 örneğinde olduğu gibi 1987 yılındaki borsa krizinde de (kara pazartesi) mevcut ekonomik sistemlerin iç problemlerinin bir dışa vurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylesine krizlerin ekonomilerde yarattığı etkiler yine bu borsaların derinliğinin olmasına, toplumun geniş kesimlerinin katılımını sağlamış olmasıyla olabilecek en az zararlar atlatılmış ve alınan derslerle yeni politikalar tespit edilmiştir(günümüzde halen devam eden uluslararası korumacılığın gelişmesi gibi). O dönemde daha oluşum aşamasında olan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bu krizden hemen hemen hiç etkilenmemiştir. Etkilenmeme sebebi olarakta borsanın ekonominin çarkları içerisinde yerini daha alamaması olarak gösterilmektedir(4) .

B- Türkiye'de Borsa

Türkiye'nin demokratik ekonomi kavramı ve tamamlayıcısı olan bor-sanın gerçek anlamda toplum yaşamındaki yerini alışı ancak 1980 sonrası politikaların sonucunda oluşmuştur. Çünkü 1980 sonrası politikaların temel felsefesinin gerçekleşebilmesi ancak sağlıklı bir sermaye piyasası ve derinlik kazanmış bir borsa ile mümkün olabilecektir. Böylesine bir fikrinsel alt yapı-nın hazır olduğu bir dönemde İstanbul'da 1985 yılında açılarak 1986 yılında faaliyete geçmiştir. Aslında bu borsa kavramı İstanbul için yabancı bir kavram değildir. Çünkü ilk borsa ile İstanbul'un tanışması 1866 yılını bulmaktadır. Bu dönemde günümüzdeki anlamlarından farklı kullanılmayan mubaya-acılar (dealers), simsarlar (brokers) kavramlarıyla karşılaşmaktayız. 1895 yıllarında iş hacmi itibariye Avrupanın sayılı borsaları arasına giren Osmanlı borsası Balkan savaşı ve 1. Dünya savaşı sonucunda ömrünü tamamlamıştır. Genç Cumhuriyet 1929 yılında çıkarttığı kanunla Borsayı yeniden ele almış-sa da mevcut uluslararası durumun etkisiyle de 1936 yılında çıkartılan Türk Parasını Koruma Kanunu ve sıkı devletçi politikaların etkisi ile büyük bir darbe yiyerek faaliyeti tamamen durdurulmuştur (5).

Mevcut borsa sistemimiz incelendiği zaman ilk kuruluş dönemlerin-de Fransız Alman ağırlıklı olarak bir işleyiş göstermiş daha sonraları ise daha liberal karakterli Anglo - Sakson borsa tipine yaklaşmış böylece de denetim ve gözetimin bir kuruluş tarafından yapılmasına başlanmıştır. Bu kuruluş 1981 yılındaki Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulan Sermaye Piyasası Ku-ruludur. Borsanın yönetimi bir yönetim kurulu ile birlikte üçlü kararnameyle atanan borsa başkanı tarafından yürütülür.

Borsaya üye olabilecek yani borsada işlem yapabilecek kişiler 4 kate-goride incelenebilir (6) .

1 - Yatırım ve Kalkınma Bankaları

2- Diğer Bankalar

3- Aracı Kurumlar

4- Borsa Komisyoncuları

Borsa üyeleride borsada 3 esasa göre işlem yapabilirler(7).

- 1- Kendi nam ve hesaplarına yapılan işlemler
- 2- Kendi namına, başkası hesabına yapılan işlemler
- 3- Başkası nam ve hesabına yapılan işlemler

Bütün bu üye olma şekilleri ve üyelerin yapacağı işlemlerin çeşitliliğinin temel amacı borsa derinliğinin sağlanarak katılımın artmasıdır. Böylece kişilerin borsa ile ilgilenmelerini kolaylaştırıcı düzenlemelerde sağlamış olacaktır. Ayrıca gerekli teknik bilgi de sağlanarak gücün simgesi olan bilginin objektif dağılımı sağlanmış olacaktır. Ancak tabii ki bu bilginin gerçek anlamda kamuoyuna ait olmasında onu oluşturan kanaat yapımcıların (opinion makers) gücüylede yakından ilgilidir. Bu aşamada kitle iletişim araçlarının (medya) varlığı ön plana çıkmaktadır.

Medyanın borsanın derinliği sağlayarak gelir dağılımındaki düzenleyici işlevine Kamuoyunu oluşturma ve etkileme işlevi ile katılması başarı şansını olabildiğince yükseltecektir. Demokratik toplum inancı demokratik ekonomi kavramı ile daha da güçlenecek sistem karşıtı unsurların yaşama şansını ortadan kaldıracaktır. Çünkü günümüzde artık ekonomi kavramı geçmişe göre toplumların hayatlarında siyasal sistemlerini oturtma ve yaşatmak açısından olmazsa olmaz bir kural haline gelmiştir. Bu açıdan demokrasiyi sadece siyasal bir kavram olarak ele almamak gerekiyor ekonomiyi de demokratik hale getirmemiz kaçınılmaz hale geliyor.

İşte böylesine birbirinin içine geçmiş olan demokrasi ve ekonomi kavramları bizim ülkemizde de gündeme gelmiştir. Ancak demokrasi açısından bugüne kadar yaşadığımız tecrübelerden de görüleceği gibi demokrasinin kurum ve kuruluşlarını hayata geçirmekte birçok zorluklar yaşadık ve yaşamaktayız. Bu açıdan demokratik ekonominin varlığını sağlamakta da bugün zorluklar yaşamaktayız. Ayrıca belirtilmesi gereken önemli bir durumda demokratik ekonomi felsefesi içindeki uygulamalar eğer başarısızlıkla sonuçlanırsa uygulama öncesinden de kötü sonuçların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Genel gelişimi içinde bakılacak olursa borsalarda aşağıda sıralanan gelişme dönemleri yaşanmaktadır(8).

1- Kuruluş ve Uyuklama dönemi

Yeni kurulan bir borsa hemen hızlı bir gelişme gösteremez. Bu dö-

nemde halkın bir tedirginliği ve güvensizliği söz konusudur. Bu güven zor elde edilir, kolay kaybedilebilir. Bu sebeple mevcut borsanın tanıtımı iyi yapılmalı yasal boşluklar toplumsal problemler yaratmadan doldurulmalıdır.

2- İşleme Geçme dönemi

Borsa belli ölçüde tanınmaya başladıkça işlem miktarı artacak kamuoyunun desteğini almaya başlayacaktır. Ancak genede işlem hacmi düşük olacaktır. Ne zamanki gerçek anlamda diğer yatırım araçlarından daha kazançlı bir araç olduğu anlaşılır kamuoyunun ilgisi de o oranda artacaktır. Böylece fiyatlar artacak fiyatlar arttıkça talep dahada artacaktır.

3- Spekülasyon dönemi

Borsaların gelişim süreçlerindeki tehlikeli dönemlerindedir. Çünkü kar edildiği görüldükçe katılım artacak ancak borsaya katılanlar gerçek yatırımcılar olmayacak kısım vadeli yüksek kar amaçlı spekülâtörler olacaktır. Bu dönemde fiyatlar olabildiğince artacak toplumda borsa imajı kolay ve çabuk para kazanılan bir yer olarak görülecektir. Bu dönemler demokratik ekonomi kavramının yaşama geçirilmesi için gecikilmemesi gereken bir dönemdir. kamuoyunu aydınlatma işlevi de olabildiğince sağlıklı yürütülmesi gerekmektedir. Çünkü bir sonraki dönem olan çöküş en az zararla atlatabilinsin.

4-Çöküş dönemi

Bu dönem toplumsal rahatsızlıkların artmasına neden olabilecek bir dönemdir. Bu dönemde yukarıda belirttiğim gibi kamuoyunun yeterli aydınlatılmaması sonucu sistemde bulunanların çok küçük bir bölümü olsa dahi ellerindeki imkanları gelire çevirmeleri ile başlayan bu dönem bir kartopunun çığ haline dönüşmesi gibi bir kar realizasyonuna gidilmeye başlanır. Fiyatlar düşmeye ve piyasada bir panik havasının hakim olmasına neden olur. Bu düşüş çıkışın başladığı noktaya kadar sürmez ve bu noktanın az veya çok üzerinde durur. Bu durma noktasında aslında sistem içinde istenmese de bulunan spekülâtörlerin etkisi vardır. Çünkü spekülâtörler demokratik ekonomilerin teröristleri gibidir. Ancak burada fiyatlar düşerken spekülâtörler taban fiyatlar oluşturmak için alıma geçerler ve panik içerisindeki borsada belli ölçüde dengenin sağlanmasını gerçekleştirirler.

5- Olgunluk dönemi

Cöküş dönemi yeni kurulmuş olan borsanın artık tecrübeli ve kendi ayakları üzerinde durabilme gücünü vermiştir. Artık kamuoyuda bilmektendir ki borsa kısa dönemde büyük kazançların sağlandığı yerler olmadığı ve bu sebeple borsanın uzun dönemli bir yatırım aracı olduğudur. Ancak yine de bilinmektedir ki en karlı yatırım aracı borsadır ve her zaman borsanın küçük iniş çıkışlarının olacağıdır. Olgunluk döneminde borsa katılımcıları (yatırımcılar ve spekülâtorler) ihtiyatlı hareket etmektedirler. Borsada ufak hareketler bile yani ufak bir artış satıcıları ufak bir düşüş ise alıcıları harekete geçirmektedir. Böylece , fiyatlar dış ekonomik konjonktürde önemli bir değişiklik olmadıkça ne çok yükselmekte ne de çok düşmektedir.

Tabiidir ki bu düşüncenin oluşması için siyasi iradenin de belli tedbirleri alması gerekmektedir. En önemlisi de kamuoyunun doğru ve hızlı bilgilendirilmesi, açıklığın sağlanmasıdır. Bu sağlandığı ölçüdedir ki kamuoyunun borsaya olan ilgisi artacak beraberinde sağlıklı gelişme gerçekleşecektir. Ancak burada tabiidir ki kamuoyunu aydınlatma işlevi içerisinde kitle iletişim araçları ve içlerinde en önemli yere sahip olan basına büyük görevler düşmektedir. Yanlış, taraflı ve içerden bilgilendirme (Insider trading) hem borsanın gelişimine büyük bir engel olacak hem de medyanın toplumsal işlevi yara almış olacaktır. Sonucunda da demokratik ekonomi kavramı zarar görecektir etkileri siyasal anlamda da topluma hissettirecektir. Böylesi sakıncaların yaşanmaması ancak borsanın demokratik ekonomi için ne ifade ettiğinin toplumsal bir uzlaşma içinde kabul edilmesi ile mümkündür.

Bu sağlandığı ölçüde demokratik ekonomi gerçekleşecek ve refah toplumuna gidilen yolda önemli bir aşama daha geçilmiş olacaktır. Sistemler kendi geliştirdikleri mekanizmalar ile toplumda kabul görürler. Rekabetin sağlandığı ve arz talebe göre fiyatların tesbit edildiği toplumlarda borsa hayatini devam ettirebilecektir.

Borsanın toplum hayatındaki önemini belirtirken vurgulanması gereken bir diğer özellikte ekonomik hayata getirdiği işlevlerdir. Borsalar piyasa ekonomisinin geçerli olduğu sistemlerde kurumlaşmaktadır. Bu kurumlaşmayla birlikte ekonomiye kazandırdığı ve beraberinde toplumsal gelişmeyi teşvik ettiği özellikleri şunlardır:

1- Ekonomiye Kaynak Yaratma

Borsalar toplum içinde likid akışı en fazla olan kurumlardır.(9) İktisadi anlamda değer ifade eden menkullerin kolayca paraya çevrilmesine imkan

tanır. Toplumların ekonomik anlamda kalkınmaları için gerekli olan en önemli faktör sermayedir. Bu sermayenin elde edilmesi çeşitli yollarla olmakla birlikte sağlıklı ve ekonomik problem yaratmadan elde edilmesi borsa yolu ile olmaktadır. Çünkü enflasyonist etki yaratmayan sonucunda da likidite yaratan özelliğe sahiptir.

2- Piyasada Tek Fiyat Oluşturma

Borsaların yaşama şanslarının ancak tam rekabet ortamlarında olduğunu yukarıda belirtmiştik. Böylece tam rekabet şartlarının en önemli özelliği olan tek fiyat borsa sayesinde sağlanmaktadır. Çünkü borsada oluşan fiyatlar yine borsa tarafından herkese duyurulmakta böylece küçük sermaye sahipleri de aldatılmaktan kurtarılmaktadır.

3- Güvence sağlama

Borsalar her şirketin hisselerini sunabildiği ortamlar değildir. Borsa ya açılarak halka sunulan şirketler belli bir incelemeye tabi tutularak gelişimi hakkında yakın bir takip yapılır. Bu da küçük tasarrufçunun en çok korunduğu ortamlardır. Ancak yine de mevcut borsa şartları içinde gerekli hukuki şartların sağlanmadığı spekülasyona açık borsalarda küçük tasarrufçunun güvenliği tehlikededir. Bu tehlike alınacak tedbirlerle asgariye indirilebilir ancak hiç bir zaman tamamen ortadan kaldırılamaz. Gerçek anlamda güvence borsanın derinleşmesine ve kamuoyunun sürekli, doğru bilgilendirilmesi ile mümkündür.

4- Ekonomide Barometre

Borsalar eğer teorilerine uygun faaliyet gösterirlerse mikro anlamda şirketlerin, sektörlerin mevcut durumları ve aralarındaki mukayeselerinin yapılabildiği ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Tabii burada da belirtilmesi gereken doğru ve objektif bilgilendirilmenin olduğu borsalar için bu söylenenler geçerlidir. Kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi de şirket bazında ve sektör bazında bağımsız dış denetimin doğru yapılması, bir ileri aşamasında ise Rating (derecelendirme) kurumunun ülkemizde de uluslararası düzeyde kabul görmüş kurallarının uygulanması ile mümkündür.

Makro açıdan ise barometre görevlerini ülke ekonomisinin problem ve ihtiyaçlarının bir fotoğrafının çekilebileceği bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Temel göstergelerin de rahatlıkla sınanabileceği bir yer olması

açısından da borsa çok önemlidir. Ayrıca siyasi olaylarda çok duyarlı olan borsa bir laboratuvar gibi alınacak tedbirlerin sonuçlarında gözlenebilir.

5- Sermayenin Hareketliliği (Mobilite)

Borsalar ekonomik sistem içinde sermayenin en kolay hareket edebildiği böylece de sermayenin belli yerlerde yoğunlaşma gibi sakıncaların ortadan kaldırılması için en ideal araçtır(10). Çünkü borsa olmasa sermaye çok daha uzun ve zor yollarla yer değiştirmek zorunda kalacak bu da çok hassas olan sermayenin belki de bulunduğu yerden ayrılmamasına neden olacaktır. Ayrıca bu hareketlilikte bize sistem içinde sektörlerin durumu hakkında en sağlıklı bilgilerin ulaşmasını sağlayacaktır.

6- Mülkiyeti Tabana Yayma

Borsaların belki de en önemli işlevlerinden olan mülkiyetin tabana yayılması ekonominin dinamiklerinin harekete geçirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Böylece de ekonomik sistemin motoru konumundaki orta sınıfın güçlenmesi ve büyümesine de yardım eder. Demokratik ekonomi kavramında temelini teşkil eden mülkiyetin tabana yayılma işlevi sayesinde sosyal birçok sorununda kendi içinde eritilmesine yardım eder(11). Toplumsal uzlaşmanın sağlanması, kutuplaşmanın engellenmesi karşılaşılan büyük ölçekli sorunlarda fikir birliğinin sağlanması da böylece beraberinde gerçekleşmiş olacaktır. Bu da tabiki en önemlisi ülke içinde üretim ve verimin artmasına neden olacaktır.

7- Ekonomiye Kaynak Yaratma

Ekonomide tarafları oluşturan, sermaye arz eden ve talep edenleri karşılaştırması böylece tasarrufların ülke ekonomisine en çabuk şekilde kanalize olmasını sağlamaktadır. Bu da kalkınma için gerekli olan en önemli itici gücü oluşturmaktadır. Atıl kalan birçok kaynağın borsaya gitmeside ancak ona olan güven ile söz konusu olabilir. Bu sağlandığı takdirde en sağlıklı, maliyeti en düşük kaynak ekonominin hizmetine sunulmuş olacaktır.

SONUÇ

Bütün buraya kadar belirttiğim gelişmelerden sonra çıkartılacak sonuç borsalar bir ülkenin ekonomik anlamda demokratik kuruluşları olduğudur. Böyle oldukları içindir ki nasıl diğer demokratik kuruluşlar toplumsal

anlamda bir değere sahip ve korunuyorsa borsanın da aynı ilgiyi görmesi gerekmektedir. Bu ilgi gösterildiği ölçüdedir ki gerçek işlevlerini yerine getirebilecek ve böylece demokratik ekonominin kuralları işlemeye başlayacaktır. Bilinmesi gereken diğer bir özelliikte borsalar buldukları ülkenin ekonomik ve siyasi durumlarının barometresi olduğudur. Bu sebeple barometrenin iyi işlemesi vereceği mesajların doğruluğu ile çok yakından ilgilidir.

Borsalar işlevlerini yürütürken temel amaçları katılımın yüksek olmasıdır. Yani toplumun geniş kitlelerinin katılımı ve katmanlarının temsil edilmesi hedefidir. Bu hedefin gerçekleşmesi ise ancak kamuoyunun doğru ve hızlı bilgilendirilmesi ile mümkündür. Bu bilgilendirme ise hukuki bazı prosedürlerin yerine getirilmesi yanında gerçek anlamda halka ulaşılması ile mümkündür. Prosedürlerden bahsederken anlatmak istediğim öncelikle bağımsız dış denetim kuruluşlarının varlığı ve Rating kavramı ile bütünlemek isterim ancak bu konuya daha sonraki makalelerimde değineceğim. Ancak burada altını çiziceğim özellik ise kamuoyunu aydınlatmada kitle iletişim araçlarının rolü. Bu rol incelenirken karşımıza ekonomi basını çıkmaktadır. Çünkü ekonomi basını ile birlikte insanlar artık ekonominin çarkları ile yakından ilgilenmeye başladılar ve kendi iradeleri ile ekonomik geleceklarine müdahale etmeye başladılar. Bu da beraberinde ülke kalkınmasında belli ölçülerde dahi olsa gelişme katsayısını artırdı. İşte böylesine etkili olan medya borsanın kamuyu ilişkisinin artmasınada neden olmuştur. En önemlisi borsanın ülkenin ekonomik , siyasi hayatı ile olan yakın ilişkisi dolayısıyla Medyanın haber verme işlevinden çok etkilenmektedir. Ayrıca bu haber verme işlevi belli çıkarlar için kullanılarak ortaya konursa karşımıza çok büyük sorunlar çıkmaktadır (Manüpilasyon). İşte böylesine problemlere neden olan medyanın bu yönünü ortadan kaldırıp borsanın gelişmesi için işlevlerini kullanmak temel amaç olmalıdır. Siyasi demokrasinin vazgeçilmez 4. kuvveti nasıl basın ise ve böyle bir güce sahipse demokratik ekonomi için de aynı güç geçerlidir. Bu sebeple bu gücün gerçek değeri farkedilerek ekonomik demokrasiye hizmet etmesi için çaba sarfedilmelidir. Böylesi bir çaba beraberinde toplumsal gelişmeyede hizmet edecektir.

Son Söz : Demokratik ekonominin ihmal edildiği toplumlarda siyasi demokrasinin yaşama şansı yoktur.

DİPNOTLAR

- (1) Muharrem Karşı, **Sermaye Piyasası Borsa**, 3. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 1990, s. 160-161.

- (2) İ.M.K.B. Araştırma, Yayın ve Eğitim Müdürlüğü, **Eğitim Seminer Notları**, Aralık 1991, s.26.
- (3) Jules Bogen, **Financial Handbook**, Revised Printing, New York, 1976, s. 70
- (4) **Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları Yayın No: 16**, Ankara, 1990, s. 66.
- (5) Karşlı, **a.g.e.**, s.158.
- (6) **3291 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu**, 3.6.1986 tarih ve 19126 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.
- (7) İ.M.K.B., **a.g.e.**, s.31.
- (8) Miles T aylor, **General Financial Knowledge**, Sixth edition, England, s.51
- (9) **A.g.e.**, s.57.
- (10) Bogen, **a.g.e.**, s.81.